

Zlatislava Krůzová

Třicet let národopisného souboru Pálava

Začátky Národopisného spolku Pálava – tanečníci a cimbalová muzika u obřího sudu ve sklepe mikulovského zámku. (foto archiv souboru)

K životu patří nejenom chléb, peníze, zisk a užitek, ale i krása, radost a vděčnost k předkům, láska a úcta ke kraji a starožitnostem.

Jan Kollár

To je motto, které plně vystihuje dlouholeté snažení národopisného souboru Pálava. Soubor se v těchto dnech ohlíží za svou třicetiletou historií, hodnotí a také plánuje. Není to bilance nijak chudá a tvoří slušný základ pro další práci. Jak to všechno začalo?

Za všechno mohou rodiče a osudný masopust. To se v roce 1975 v Horních Věstonicích kolem tehdejší ředitelky místní malotřídky Zlatislavy Krůzové – sice na její popud, ale jinak zcela spontánně – vytvořila skupina rodičů školních dětí, kteří se rozhodli, že v únoru uspořádají hornověstonický fašank i s občůzkou po vesnici. Účinkující se do přípravy vrhli s plným nasazením. Fašank nadchl veřejnost, ale hlavně ty, kteří ho připravili a kteří chtěli organizovat i další akce. Zpočátku se scházeli nepravidelně. Pořádali dožínky a v nově osídleném kraji obnovovali tradice hodů a vinobraní. Podobu těchto slavností si sem lidé přinesli ze svých původních domovských oblastí.

Tak vznikla národopisná skupina, která podnítila zvědavost nejen dalších obyvatel obce, ale také přespolečných. Měla taneční skupinu, ženský a mužský sbor, doprovázela je dechová hudba pana Lukáška z Bulhar a cimbalová muzika Slovácko z Mikulčic s primášem Přemkem Líčeníkem. V roce 1979 se k taneční skupině přidala první vlastní cimbalová muzika, kterou vedl pan Jan Vondráček z Podivína. Tímto okamžikem nastal čas pro úvahy, jak co nejeftektivněji naložit s nebyvalou aktivitou a iniciativou. Z kroužku a později národopisné skupiny vzniklo umělecké těleso, které od roku 1979 zná široká veřejnost jako Národopisný soubor Pálava.

Za tři desetiletí prošlo souborem několik desítek tanečníků, v souborových muzikách našly uplatnění děti z cimbalových muzik, které se základům hudby učily a dosud učí na mikulovské Základní umělecké škole – nejdříve pod vedením Vítězslava Vyhody, potom

Věry Kunové, Ireny Mrázkové, Karla Martiše a nyní ředitele ZUŠ Jiřího Vrbky. Cimbálová muzika Pálava dala příležitost mnoha mladým hudebníkům k rozvoji jejich talentu.

Tanečníci i hudebníci zráli v dětských souborech, které se postupně staly neodmyslitelnou součástí místní kultury a které dnes navštěvuje někdy již třetí rodinná generace „souboráků“. Národopisný soubor Pálava se za uplynulá tři desetiletí své existence zúčastnil stovek vystoupení, soutěží a festivalů doma i za hranicemi naší vlasti. Z nezávazné spontánní potřeby několika nadšenců být spolu vykrystalizoval už tři desetiletí přetrvávající závazek k místní lidové tradici, k nové identitě českého pohraničí a k sobě samým.

Čím soubor po desetiletí oslovoval veřejnost? V počátcích své práce systematicky a citlivě zpracovával materiál národopisných oblastí, které byly v kraji pod Pálavou zastoupeny skupinami obyvatelstva přistěhovaného po druhé světové válce. Zpracoval tak projevy lidové kultury Podluží, Dolňácka a Kopanic. Později se přidala i oblast Hanáckého Slovácka. Pro zpěnění repertoáru zařadil soubor do svého programu taneční suitu z východního Slovenska. V současnosti soubor usiluje o oživení lidové kultury moravských Chorvatů. Stylisticky zpracovává výzkumné práce etnografy Zdeňky Jelínkové (1920–2005), která se nejvíce zasloužila o vzkrášení písní a tanců moravských Chorvatů na Mikulovsku.

Cesta k profesionalitě

Počet vystoupení „Pálavy“ neustále narůstal, a to nejen doma, ale i na různých přehlídkách. V roce 1980 se soubor zúčastnil krajské přehlídky vesnických folklorních souborů a skupin ve Fryštáku. V roce 1981 se „Pálava“ úspěšně představila na přehlídce kulturní aktivity pracovníků zemědělství ve Zlíně a poprvé vystoupila jako celek na národopisných slavnostech „Podluží v písní a tanci“ v Tvrdonicích.

V lednu následujícího roku došlo k výrazné změně ve složení cimbálové muziky. Jejím primášem se stal pan Vítězslav Vyhoda, učitel LŠU Mikulov. Cimbálová muzika tak získala

Gajdošská muzika (foto Josef Mord)

Vystoupení Národopisného spolku Pálava v Rožnově pod Radhoštěm na festivalu Jánošíkův dukát v pořadí národnostních menšin (foto Josef Mord)

do svého čela profesionálního hudebníka, což se záhy odrazilo ve vyšší kvalitě projevu nejen samotné muziky, ale celého souboru. Také taneční skupina doznala v tomto roce změn. Vedení se ujala zkušená tanečnice souboru Podlužan, studentka pedagogické fakulty Dobroslava Krůzová. Přišli také mladí perspektivní tanečníci z Dolních Dunajovic, kteří se stali základním kádrem a oporou souboru.

Po všech změnách se „Pálava“ rychle stmelila a její cílevědomá pravidelná činnost přinášela další úspěchy. Kolektiv získal 1. místo ve 2. kategorii na krajské přehlídce národopisných souborů. „Pálava“ se také poprvé představila na slavnostech v Krumvíři a na mezinárodním

Vystoupení na Kulturním dni Chorvatů v Jevišovce – obrázky z chorvatské svatby (foto Josef Mord)

folklorním festivalu ve Strážnici, a to s pásmem „Rakvické ostatky“ V roce 1988 uvedl soubor celkem 36 vystoupení na Mikulovsku, v břeclavském okrese i mimo něj. Poprvé vyjel za hranice naší vlasti – do Německa. Zřizovatelem souboru se stalo klubové zařízení MNV Dolní Věstonice a spoluzřizovatelem JZD Pavlov.

Tradice pro generace

Bilancování pětileté činnosti souboru v roce 1984 bylo spojeno se slavnostním koncertem, kterým začala spolupráce s MěKS v Mikulově. „Pálava“ založila novou tradici jarních „Setkání folklorních souborů“ – od tohoto roku každoročně pořádaných vždy 30. dubna. I v tomto roce vystupoval soubor v Německu.

Od roku 1985 začala na zkvalitnění přípravy a výchovy mladých tanečníků pravidelně dohlížet etnografka profesorka Zdeňka Jelínková a choreografka Jiřina Máčelová. Do té doby odborná teoretická spolupráce tak dostala nový praktický rozměr. Na okresním kole soutěže folklorních souborů získal soubor Pálava 2. místo 1. kategorie, a zařadil se tak mezi nejvyspělejší kolektivy. Přes krizi cimbálové muziky se i nadále účastnil regionálních i jiných slavností.

V roce 1986 se „Pálava“ přestěhovala z Dolních Věstonic do Mikulova. Jejím zřizovatelem se stalo Městské kulturní středisko v Mikulově spolu s JZD Pálava v Pavlově. Cimbálovou muziku doplnili odchovanci dětské cimbálové muziky doposud hrající s Dětským národopisným souborem Palavánek. Prím obsadil posluchač brněnské konzervatoře Karel Martiš, cimbál gymnazista Petr Zugárek, první housle student gymnázia Miroslav Fridrich, který po odchodu Karla Martiše přebíral vedení muziky jako primáš.

Snad nejvíce vystoupení odehrál soubor v roce 1987 – úctyhodných 62. Toho roku vystupovala „Pálava“ na MFF ve Strážnici, v holanském Goesu a Warffumu, účastnila se folklorních vystoupení v maďarském městečku Kiskunhalas.

Po deseti letech své činnosti se soubor vypracoval mezi špičku. Spolupracoval s Československou televizí, umístění v soutěžích jej přivedla v roce 1988 do Uherského Brodu na

přehlídku Morava III. Zde vystupoval spolu s dalšími devíti soubory z jižní Moravy – Břec-lavanem, Hradišťanem, strážnickým Danajem a Žerotínem, Kunovjanem, Zavádkou, Cim-bálovou muzikou Jaroslava Čecha, Slováckým souborem Kyjov a Lúčkou Svatobořice. K de-sátým narozeninám dostala „Pálava“ dárek v podobě významného zřizovatele – Moravských vinařských závodů Mikulov.

V roce 1989 stál soubor u zrodu prvního ročníku festivalu dětských cimbálových muz-ik, jehož nultý ročník se uskutečnil v předešlém roce u příležitosti odhalení pamětní desky Josefu Košuličovi, bývalému řediteli LŠU v Mikulově a zakladateli první cimbálové muziky na Mikulovsku.

V letech 1990–1991 se soubor vzpamatoval z další krize a rozpadu cimbálové muziky. Přesto absolvoval šestý ročník Setkání folklorních souborů v Mikulově, 25. ročník Horeh-ronských dní zpěvu a tance Helpa '90, festivaly Folklore '90, '91 i '92 v Brně. Rokem 1990 se datuje také další tradice – fašanková obchůzka městem. Toto druhé desetiletí bylo bohaté nejen na vystoupení, ale i na významná ocenění. Důležitým momentem pro soubor byla také obroda cimbálové muziky a vznik gajdošské muziky. Z důležitých akcí, jimiž soubor žil, jme-nujme alespoň vystoupení na výstavě EX Plzeň, v Mariánských Lázních, v Poysdorfu, Mat-zenu, Rosenheimu, třítýdenní turné po Francii, vystoupení na MFF Strážnice, na Slavnosti tří měst v Mikulově, v rámci Kulturních dnů Chorvatů v Jevišovce, na slavnosti Podluží v pís-ni a tanci v Trvrdonicích, na českém velvyslanectví ve Vídni.

V této době byl ustaven Národopisný spolek Pálava, který byl zaregistrován u minis-terstva vnitra ČR a zastřešuje všechny mikulovské folklorní soubory. Předsedkyní spolku byla zvolena Zlatislava Krůzová – zakladatelka mikulovských souborů. Pod záštitou Folk-lorního sdružení ČR bylo založeno Regionální sdružení Moravia, jehož předsedkyní se stala Zdena Kubíčková.

Událostí, která obohatila projev souboru, bylo zhotovení „pálavských gajd“ z kůže kozy bezoárové mistrem Pavlem Čípem ze Zubří na Valašsku. Prvním gajdošem se stal Pavel Šuba, později ho vystřídala Bohdana Štanclová, po ní nastoupil Pavel Duží. V současné době hra-je na gajdy Radim Bartoš, odchovanec cimbálové muziky Kolík ZUŠ Mikulov.

Zlatka Krůzová, umělecká vedoucí souborů, prezentuje chorvatské kroje na sympoziu Společné národnostní menšiny, kona-ném v Regionálním muzeu v Mikulově v roce 2007. (foto Josef Mord)

Od roku 1993 nastává pro soubor etapa, kterou by bylo možno nazvat „obdobím lidové kultury moravských Chorvatů“. Začala další spolupráce s profesorkou Zdeňkou Jelínkovou. Soubor realizoval výsledky jejich výzkumných prací, zpracovával její pásma a na základě sběratelské činnosti a historických podkladů začal pracovat na obnově chorvatských krojů. Tato náročná práce byla korunována významným oceněním na 50. ročníku MFF ve Strážnici, kde byl soubor Pálava za obnovu krojů moravských Chorvatů vyhlášen laureátem.

Rok 1995 byl pro soubor rokem změn. Primáškou cimbálové muziky se stala Kateřina Pončíková, uměleckým vedoucím Jiří Vrbka, vedoucími taneční skupiny pak Květoslava Škápíková a Petr Ševčík. Další cimbálovou muzikou byla muzika Pálava s primášem Jirím Španářem, později mistrem houslařským Tomášem Pospíšilem a nakonec Evou Bařinovou. Po odchodu cimbálové muziky Pálava doprovází soubory cimbálová muzika Píšťalenka s primáškou Helenou Břečkovou ml.

Od roku 1999 rozšířili počet souborů „Pálavští seniři“. Skupina je tvořena ženským a smíšeným sborem a sedmi tanečními páry. Také oni mají za sebou množství folklorních vystoupení, ale i dalších volnočasových aktivit.

Třicet let teorie v praxi

Soubor Pálava je celých třicet let stále aktivním nositelem lidových tradic – je pravidelně zván na MFF Strážnice, do pořadu národnostních menšin v Brně, pořadatelsky udržuje trojfestival „Sousedé“. Národopisný spolek Pálava nechybí při žádných slavnostech, které se na Mikulovsku konají. Některý z jeho čtyř souborů je každoročně zván k účasti na mezinárodním zpívání na radnici ve Vídni. Za svého třicetiletého trvání uskutečnil soubor Pálava 782 vystoupení.

V současné době sídlí Národopisný spolek Pálava v budově ZUŠ Mikulov a zastřešuje dětské soubory Palavěnků, Palavánek, taneční skupinu Pálava, ženský sbor, Pálavské seniory, cimbálovou muziku Píšťalenku a gajdošskou muziku. ZUŠ poskytuje prostory adekvátní pro potřeby souborů a pochopení vedení školy umožňuje rozvíjet jejich činnost. Nejen do dětských

Seniři z Národopisného spolku Pálava v obnovených chorvatských krojích
(foto Josef Mord)

souborů, ale i do souborů mládeže a dospělých se jejich členové sjíždějí z širokého okolí – z Břeží, Brodu nad Dyjí, Novosedel, Drnholce, Dolních Dunajovic, Pavlova, Sedlece, Kobylí a Rakvic. Soubor disponuje velmi bohatým krojovým fondem, i když zhruba jeho polovina přežívá celých 30 let a potřebovala by obnovu. Nový fond krojů moravských Chorvatů se pomalu dokončuje. Uvádí se v život taneční, slovesná a písňová lidová kultura Chorvatů z Jevišovky, Nového Přerova a Dobrého Pole. Soubor se při tom opírá se o vlastní sběratelskou činnost, avšak hlavním zdrojem a přínosem jsou výzkumné práce etnografky Zdeňky Jelínkové.

Po celých 30 let je národopisný soubor Pálava nejstabilnějším souborem na Mikulovsku. Obohatil kulturní život města Mikulova i okolních obcí. Činnost souboru se stala tématem seminárních i disertačních prací studentů středních a vysokých škol.

Závěrem budu citovat z dopisu etnografky Zdeňky Jelínkové, který poslala v roce 2001 mikulovským souborům:

Přeji Vám mnoho dalších úspěchů a vytrvalosti v krásné folklorní činnosti. Neboť jen pravidelná souborová práce a skutečný zájem a láska k věci, kterou děláme, může přinést hmatatelné výsledky, které těší a přinášejí uspokojení. Těší mě, že jsem Vám mohla v této činnosti pomáhat. Dějala jsem to ráda a vím, že právě u Vás padlo zrno do úrodné půdy a přináší bohatou úrodu.

Máte před sebou široké pole působnosti. Jsem šťastná, že se Vám podařilo zachránit a oživit tance, písně, hudbu, zvyky a kroje zvláště hanáckých Slováků a Vám blízkých moravských Chorvatů a že udržujete jejich památku.

Zůstávám s mnoha vzpomínkami a pozdravy Vám všem, Vaším mikulovským, chorvatským i rakouským přátelům a Vašemu mikulovskému publiku, které sleduje s pochopením již po léta Vaši záslužnou a nenahraditelnou kulturní činnost.

*Vaše přítelkyně a rádkyně
Zdeňka Jelínková*

Zlatislava Krůzová

Thirty years of the Pálava folk culture ensembles

The Mikulov folk ensembles endeavor with their activities not only to create new folk culture tradition, but to strengthen the feeling in Mikulov of belonging to the folk culture region of South Moravia. They do not aim to produce an authentic folklore at all costs, but to return to the public in a stylized manner an awareness of the folk culture and way of life which originally existed in the land below the Pálava, or was brought in later.

Besides the well-known traditional customs, the ensembles strive to renew forgotten traditions – at present they are reawakening the traditions of the Croatian ethnicity, reconstructing traditional folk costume, customs, oral, and song traditions, and the dance material of this ethnic group.

Respect for the purity of costumes from all of the regions represented in the repertoire of the Mikulov ensembles is a matter of course. The folk ensembles thus become the sole intermediary for the natural communication of the cultural experience amassed over the generations.

What was previously passed down completely naturally to the entire population from generation to generation, mostly survives today only through the medium of the folk ensembles.

In this way the folk ensembles, guided by the leaders of these groups, become for future generations a living witness to the lives of their predecessors, and their own nation's past. It is therefore our society's duty to preserve and add to the cultural legacy of our ancestors, and thus contribute to solidifying the identity of the nation and the ethnicities living within the Czech Republic.